

PREDLOG PROJEKTA (NACRT)

VLADA REPUBLIKE CRNE GORE

PROGRAM ZA RAZVOJ UJEDINJENIH NACIJA

**Oslobađanje snage preduzetništva u
funkciji razvoja održivog turizma na području
Nacionalnog parka Durmitor
(Šavnik, Plužine, Žabljak)**

Broj projekta:

Predloženi projekat je razvila kancelarija UNDP-a u Podgorici kao nastavak i korak u implementaciji “Strateškog okvira za razvoj održivog turizma u sjevernom i centralnom dijelu Crne Gore”, koji je razvijen od strane kancelarije UNDP-a u Podgorici, podržan od strane “Rockefeller Brother Fund” i usvojen od strane Vlade Crne Gore. Da bi se ovaj posao nastavio Crna Gora je odabrana kao pilot projekat globalne inicijative UNDP-a “Oslobađanje snage preduzetništva - biznis u funkciji siromašnih”. Povezivanjem ovog projekta sa “Strateškim okvirom”, UNDP želi da omogući stvaranje *mreže* za buduće inicijative koje pokušavaju da pokrenu poslovne aktivnosti u domenu održivog turizma, zaštite biodiverziteta i smanjenja siromaštva u sjevernom i centralnom dijelu Crne Gore.

Ovaj projekat je rezultat razmatranja i analiza svih strateških dokumenata u posjedu države i Nacionalnih parkova, vezanih za očuvanje biodiverziteta i razvoj turizma kao i rezultat intenzivnih konsultacija sa svim subjektima na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, koji su uključeni u razvoj održivog turizma.

Oslobađanje snage preduzetništva zahtijeva određene inicijalne korake u smislu stvaranja pogodnog ambijenta u okviru specifičnog polja zaštićenih područja/održivog turizma zasnovanog na lokalnim zajednicama. Ovi koraci podrazumijevaju jačanje kapaciteta za djelovanje, uključujući obuku ali i razvoj mehanizama i modela interakcije i partnerstva između raznih subjekata. Samo stvaranjem ovih (pred)uslova, održivi turizam može da stvara korist za lokalne zajednice, uključujući u to i smanjenje siromaštva i stvaranje mogućnosti za porast zaposlenosti.

Ovaj projekat će ojačati kapacitete nadležnih u Nacionalnom parku kako na republičkom tako i lokalnom nivou, a takođe i kapacitete davalaca turističkih usluga, u smislu biznis planiranja, gostoljubivosti i reklamiranja proizvoda održivog turizma. Projekat će razviti model i osnove za buduće strateške intervencije na republičkom nivou.

datum: mart 2005.

SADRŽAJ

Oslobađanje snage preduzetništva u	1
funkciji razvoja održivog turizma na području.....	1
Nacionalnog parka Durmitor (Šavnik, Žabljak, Plužine).....	1
<i>I. KONTEKST</i>	<i>3</i>
I.A Analiza situacije.....	3
I.A.1. Ekonomski i socijalni kontekst.....	3
I.B. Strategija	4
I.B.1. Nacionalna strategija.....	4
I.B.2. Pitanja koja se moraju razmotriti.....	5
I.B.3. Intervencije.....	6
I.B.4. Ciljevi programa	7
I.B.5. Ciljni korisnici	7
<i>II. PROJEKTNI REZULTATI I OKVIR RESURSA.....</i>	<i>8</i>
<i>III. UPRAVLJAČKI ARANŽMANI</i>	<i>13</i>
III.A. Institucionalni aranžmani.....	13
III.B. Ulaganja vlasti u projekat	13
III.C. Modalitet realizacije projekta	13
III.D. Rizici i pretpostavke	13
III.E. Monitoring i evaluacija programa.....	14

I. KONTEKST

I.A Analiza situacije

I.A.1. Ekonomski i socijalni kontekst

Crna Gora, sa svojom bogatom raznolikošću prirodnih atrakcija, ima sve neophodne uslove za razvoj održive turističke industrije. Ipak, mnoge od ovih atrakcija još uvijek nijesu razvijene, dok druge nisu adekvatno *upakovane*. Pored pjeskovitih plaža, spektakularnog zaliva i neobične obale na jugu, Crna Gora u centralnim i sjevernim oblastima pruža nesvakidašnji planinski pejzaž, obogaćen jezerima i rječnim kanjonima, netaknutim šumama, bogatim biodiverzitetom i mnogim istorijskim lokalitetima-ostacima nekoliko različitih kultura. Uprkos raspoloživim prirodnim resursima, centralne i sjeverne oblasti trenutno predstavljaju nerazvijeni dio Crne Gore, koji se suočava sa ozbiljnim odlivom stanovništva i siromaštvom. Neka sela u ruralnim djelovima su potpuno napuštena a broj ljudi koji živi ispod minimuma siromaštva je dvostruko veći u poređenju sa južnim djelovima Crne Gore. Čak 84% siromašnih živi u centralnom i sjevernom dijelu Crne Gore. Dva Nacionalna parka na sjeveru Crne Gore (Biogradsko jezero i Durmitor) imaju veliki potencijal ali im nedostaje razvojna strategija, upravljački kapaciteti i podrška zajednice.

Procjene WTTC za 2004. otkrivaju da turistička industrija u Crnoj Gori trenutno pokriva 14.8% ukupnog Bruto nacionalnog proizvoda (BDP) a do 2014. se očekuje da poraste na 21.1%. Slično ovome, turizam u Crnoj Gori zapošljava 14.9% ukupnog broja zaposlenih a očekuje se da ovaj broj poraste do 21.3% do 2014. Očekuje se da turizam postane vodeća izvozna grana crnogorske privrede, stvarajući najveći priliv iz inostranstva i sa najvećim potencijalom za diversifikaciju privrede, posticanje preduzetništva (posebno malih i srednjih preduzeća), privlačenje investicija, stvaranje velikog broja održivih radnih mjesta, i na kraju podsticanje društvenog razvoja mnogih lokalnih zajednica. WTTC procjenjuje da je kapitalnih investicija u turizmu u 2004. bilo 42.8 miliona eura ili 14.8% svih investicija. Do 2014. ukupne kapitalne investicije će porasti na 121.2 milion eura ili 20.4% svih investicija. Prema podacima Nacionalnog statističkog instituta, u prvih deset mjeseci 2004, Crna Gora je primila 685,917 posjetilaca, koji su ukupno imali 4,500,702 noćenja. U poređenju sa prošlom godinom, broj noćenja je porastao za 14.65%. Za period prvih deset mjeseci 2004. prihodi od stranih turista su uvećani za 32.2% u poređenju sa istim periodom prošle godine, a prihodi od posjetilaca iz Srbije su povećani za 9.4% u istom periodu. Poređenje između povećanja broja posjetilaca i noćenja u prvih deset mjeseci 2004. i ostvarenih prihoda pokazuje da su prihodi više porasli što je pokazatelj promjene profila posjetilaca u pravcu bolje platežnih gostiju.¹ U oblasti koju tretira ovaj projekat, turizam je važan sektor zapošljavanja, posebno na Žabljaku gdje se nalaze turistički kapaciteti. Ovi kapaciteti pružaju usluge zimskih sportova, ribolova, splavarenja i planinarenja. Šire projektno područje je ugostilo oko 90,000 posjetilaca u 2003.

Svi ovi podaci opravdavaju očekivanje da će intervencija koja ima za cilj da diversifikuje nacionalni turistički proizvod u pravcu razvoja održivog turizma zasnovanog na

¹ Vlada Republike Crne Gore. Ministarstvo turizma, Pregled ljetne turističke sezone 2004. Podgorica, septembar 2004.

postojećim prirodnim potencijalima i sistemu Nacionalnih parkova u Crnoj Gori, uvećati vrijednost ovih potencijala i dovesti do stvaranja novih radnih mjesta na sjeveru Crne Gore.

I.B. Strategija

I.B.1. Nacionalna strategija

S namjerom da podigne svijest i stvori okvir za razvoj održivog turizma, UNDP se angažovao na ovoj strateškoj inicijativi/projektu. Zajedno sa "Rockefeller Brothers Fund" angažovan je konsultant visokog profila i uključen u opsežan konsultativni proces u koji su bili uključeni predstavnici privatnog sektora, lokalnih zajednica, eksperti, donatori itd. Pod vođstvom i podrškom Ministarstva turizma, razvijen je "Strateški okvir za razvoj održivog turizma u sjevernoj i centralnoj Crnoj Gori", pošto su obalna područja već bila detaljno tretirana postojećim turističkim Master planom- razvojna strategija do 2020. Okvir je prvo odobren od strane Savjeta za održivi razvoj (SOR) a zatim usvojen od strane Vlade Crne Gore u septembru 2004. Kroz konsultativni proces podignuta je svijest javnosti o potencijalu za održivim turizmom, identifikovani su ključni izazovi, prodiskutovana relevantna iskustva i predložene akcije. UNDP i Vlada Crne Gore su publikovali i lansirali Strateški okvir na zajedničkoj promociji 15. decembra zajedno sa UN Komisijom za privatni sektor i razvoj koja je predstavila izvještaj: "Oslobađanje snage preduzetništva - biznis u funkciji siromašnih".

Oslanjajući se na ovaj rad Crna Gora je izabrana kao pilot projekat za UNDP-evu globalnu inicijativu : "Oslobađanje snage preduzetništva – biznis u funkciji siromašnih". Povezujući ovaj projekat sa Strateškim okvirom, UNDP je želio da obezbjedi neku vrstu mreže za buduće inicijative koje pokušavaju da pokrenu mogućnosti za biznis u sektoru održivog turizma, zaštite biodiverziteta i smanjenja siromaštva u sjevernoj i centralnoj Crnoj Gori.

Zaštićena područja (ZP) u Crnoj Gori pokrivaju 7,2% (99.513,23 hektara) njene teritorije. Postoje četiri Nacionalna parka u Crnoj Gori: Skadarsko jezero, Lovćen, Biogradska Gora i Durmitor. Durmitor (Površina: 31.200 hektara) postoji kao Nacionalni park od 1952. (IUCN II kategorija), i predstavlja Svjetsku baštinu UNESCO-a od 1980. NP Durmitor obuhvata bazen rijeke Tare (UNESCO-ov Program "Čovjek i biosfera") od 1977. Na tom području postoji kako privatno tako i državno vlasništvo. Park obuhvata djelove pet opština: Žabljak, Mojkovac, Pljevlja, Plužine i Šavnik.

Agenda ekonomskih eformi za Crnu Goru je usvojena u martu 2003. Neke od planiranih reformi u sektoru zaštite okoline imaju u sebi i komponente očuvanja biodiverziteta (OB). Agenda ekonomskih reformi za Crnu Goru (Inicijativa 10) planira sledeće ZP – OB aktivnosti: Razvoj strategije (BSAP); Prilagođavanje Konvenciji o biodiverzitetu (KBD) i ostalim relevantnim međunarodnim konvencijama; Ponovno razmatranje i kompletiranje "Crvene liste", karakteristike staništa i ostalih podataka, uz godišnju reviziju; Revizija zakona i propisa; širenje Mreže zaštićenih područja, uz ponovno razmatranje i reviziju zasnovanu na redovnom monitoringu.

Turizam je identifikovan kao sektor od strateške važnosti i kao sektor u kojem Crna Gora ima jasnu komparativne prednosti. U okviru Agende ekonomskih reformi glavni cilj u

sektoru turizma je identifikovan kao “održivi turistički proizvod koji rezultira **postepenim rastom** broja gostiju, brzim rastom prihoda i stvaranjem novih radnih mjesta”.

I.B.2. Pitanja koja se moraju razmotriti

Strateška intervencija:

Vlada prepoznaje potrebu za izradom studije/procjene barijera za razvoj privatnog turističkog sektora u centralnoj i sjevernoj Crnoj Gori, gdje je skoncentrisano više od 80% siromašnih ljudi, kao i davanje preporuka o koracima koje treba preduzeti a koji će voditi ka razvoju održivog turizma i smanjenju siromaštva.

Konkretne/pilot intervencije:

Intervencija ima za cilj da se pozabavi sa **nekoliko specifičnih potreba** crnogorskih nacionalnih parkova i turističkih institucija, kao i da uvede **jedan inovativan pristup** upravljanju nacionalnim parkovima.

Inovativni pristup upravljanju:

- **Koordinacija i učešće:** Održivi turizam baziran na atrakcijama nacionalnih parkova, zahtijeva visok stepen koordinacije između subjekata koji predstavljaju društva za očuvanje okoline, lokalne vlasti, lokalne biznise i ostalih. Održivi turizam može biti uspješan samo ako se zasniva na partnerskom odnosu između privatnog i javnog sektora. Nacionalni park Durmitor nema mehanizme za partnerstvo privatnog i javnog sektora. Trenutni razvoj upravljačkih planova ne uključuje učešće lokalnih subjekata a ne sadrži ni strategiju za partnerstva sa javnim sektorom.
- **Izgradnja modela:** Primjena inicijativa privatnog sektora o partnerstvu, kao dio ovih 'manjih' projekata, može poslužiti kao uvod za široko usvajanje participatornog pristupa kao upravljačkog modela u sektoru održivog turizma i projekata vezanih za seoski turizam i proizvodnju hrane.
- **Ograničenja prihvatljive promjene:** U budućnosti će biti neophodno uvesti koncept *ograničenja prihvatljivih promjena* u nacionalnim parkovima, kao neke vrste upravljačkih instrumenta od strane posjetilaca. Uvođenje ovog koncepta će pomoći da se izbjegne “nanošenje štete ekološki krhkim područjima, izazvane neodgovornim razvojem”². Ovaj projekat želi da podigne svijest uključenih subjekata o ovom konceptu a UNDP će istovremeno pokušati da paralelno uvede ovaj pristup kroz druge projekte u domenu upravljanja zaštićenim područjima.

Specifične potrebe:

- **Poboljšati kvalitet usluge:** Kvalitet turističke usluge treba značajno povećati kako bi se olaksao pristup međunarodnim tržištima. Svi subjekti priznaju da postoji potreba da se poboljša ljubaznost, interpretativne (usluge objašnjavanja i tumačenja prirodnih atrakcija turistima) i bezbjednosne usluge, u cilju privlačenja bolje platežnih gostiju.
- **Kapaciteti za obuku raftera:** Ne postoji formalna obuka ili centar za obuku splavara u Crnoj Gori, iako je splavarenje rijekom Tarom najveća atrakcija na Durmitoru.
- **Povećati kapacitet turističkog vodiča:** Pješačke staze na teritoriji parka su obilježene ali im nedostaju opisi i interpretacije prirodnih atrakcija. Trenutno raspoloživi vodiči nisu dovoljni i imaju ograničene sposobnosti interpretiranja, ljubaznosti i bezbjednosnih usluga.

- ² Kao što je naveo u Poruci- Prvom godišnjem samitu Foruma svjetskog turizma za mir i održivi turizam, održanom u Salvadoru 1. decembra 2004. gospodin Karlos Lopes, Koordinator Ujedinjenih Nacija za Brazil.

- **Inovativne tržišne strategije:** Postoji nedostatak inovativnih tržišnih pristupa koji su neophodni za razvoj malih tržišta.

I.B.3. Intervencije

Metodologija implementacije projekta se zasniva na analizi problema. Generalno gledano, projekat je zasnovan na modelu razvoja “clustera – grozda” za sektorski razvoj održivog turizma. U suštini ovakav “cluster” razvoj održivog turizma uspostavlja jake veze između svih komponenti/aktera turističkog proizvoda što predstavlja preduslov za njihov uspjeh.

Projekat uključuje i sledeće intervencije koje korespondiraju sa gore pomenutim potrebama: Inovativni pristup u upravljanju:

1. Organizovati i omogućiti dvodnevnu radionicu za sve subjekte u području Nacionalnog parka Durmitor. Radionica će inicirati proces izgradnje partnerstva između javnog i privatnog sektora za održivi turizam. Učesnici u radionici će biti predstavnici republičkog Ministarstva Zaštite životne sredine i uređenja prostora, zvaničnici javnog preduzeća Nacionalni parkovi, predstavnici Nacionalnog parka Durmitor, lokalne vlasti, lokalni davaoci usluga i tur operatori, lokalne i nacionalne NVO. Cilj radionice će biti da učesnicima predstavi koncept održivog turizma, da ih upozna sa projektom i da izgradi konsenzus o planu implementacije projekta kao i strateškoj viziji koja potencijalno može da uslijedi nakon follow-upa projekta. Internacionalni konsultant/i će biti pozvan da vodi radionicu.

Specifične potrebe:

2. Poboljšanje turističkog proizvoda - splavarenja - splavari će biti obučavani a bice date i preporuke za mehanizam za izdavanje licenci za pružanje usluga splavarenja. Pružaoci splavarskih usluga će biti obučeni u tumačenju prirodnih atrakcija, gostoljubivosti i bezbjednosti. Za njih će biti urađen i publikovan priručnik, kao i promotivni letak za reklamne svrhe.
3. Dvije postojeće pješačke staze u parku će biti obnovljene i poboljšane instaliranjem odgovarajuće signalizacije sa objašnjenjima, kao i malim tablama duž ovih staza. Ukupno 8 vodiča će biti obučeno u interpretiranju prirodnih atrakcija, gostoljubivosti i bezbjednosti. Biće urađen i priručnik za vodiče kao i promotivni letak.
4. Dvije poboljšane usluge (splavarenje i usluge vodiča) će biti promovisane preko “promotivnog” događaja koji će biti organizovan u saradnji sa lokalnim subjektima i uključivaće lokalne, nacionalne i internacionalne tur- operatore i novinare. Ovaj događaj će biti opsežno pokriven od strane medija. Događaj će poslužiti kao reklamno ali i kao oruđe za podizanje svijesti javnosti a uključivaće i kviz sa dodjelom malih nagrada kako bi se stimulisalo znanje o tom području.
5. Mediji će o implementaciji projekta biti obavještavani preko redovnih obavještenja za štampu i pres konferencija. Implementacija će takođe biti praćena i redovnim ažuriranjem postojećeg web-sajta.
6. Stvaranje procedura za licenciranje splavarskih usluga i procedura za partnerstvo između javnog i privatnog sektora, će ohrabriti pokretanje preduzetništva – to će otvoriti mogućnosti za sklapanje ugovora između Nacionalnog parka i davalaca usluga, što će opet ohrabriti stvaranje dobrog odnosa sa upravljačkim strukturama parka a isto tako i ostvarivanje koristi koje davaoci usluga od njih imaju.
7. Završna radionica da bi se analizirali postignuti uspjesi i naučene lekcije.

Aktivnosti će biti u međusobnom odnosu po pitanju sadržaja a isto tako i po tehničkim pitanjima. Na primjer, sadržaji svih obuka bi trebalo da se zasnivaju na specifičnim atrakcijama održivog turizma koje se trenutno razvijaju, kao i na postojećim mogućnostima da se proizvedu kompleksni proizvodi. Sve aktivnosti se fokusiraju na razvoj održivog ekoturističkog proizvoda, koji ne oštećuje prirodu i koji doprinosi njenom očuvanju.

Domaćin i vlasnik projekta je preduzeće Nacionalni parkovi Crne Gore i Nacionalni park Durmitor.

I.B.4. Ciljevi programa

Ultimativni cilj projekta je da stvori model za partnerstvo javnog i privatnog sektora koje će stvoriti uslov za razvoj novih proizvoda održivog turizma zasnovanih na prirodnim atrakcijama parka i koji će reklamirati te proizvode kao jedno zasebno i specifično tržište. Ovaj model će uključivati izgradnju kapaciteta lokalnih subjekata kao i uspostavljanje mehanizama za partnerstvo između javnog i privatnog sektora, što će opet dovesti do oslobađanja snage preduzetništva i stvaranja novih radnih mjesta.

Strateški cilj ovog projekta je da stvori ambijent i animira sveobuhvatnu intervenciju u domenu upravljanja zaštićenim područjima za održivi turizam kao i stvaranje modela partnerstva između javnog i privatnog sektora u domenu ruralnog razvoja i proizvodnje hrane.

I.B.5. Ciljni korisnici

Ciljne grupe korisnika su predstavnici republičke vlade (Ministarstvo Zaštite životne sredine i uređenja prostora), preduzeće Nacionalni parkovi, Nacionalna turistička organizacija, lokalne vlasti u opštini Žabljak, lokalni biznisi i NVO. Aktivnosti će biti dodijeljene svim subjektima tako da svaka od projektnih aktivnosti bude dodijeljena jednom subjektu ili grupi subjekata. Ovakav pristup će obezbjediti izgradnju kapaciteta ovih subjekata, jer će i međunarodni i nacionalni eksperti raditi direktno sa grupom ili organizacijom kojoj je povjerena određena aktivnost.

Klijenti turističkih usluga se mogu smatrati indirektnim korisnicima ovog projekta.

S obzirom na posvećenost UNDP-a jednakosti polova, projekat će težiti da primijeni jednakost polova pri zapošljavanju, obuci, kao i procesu izbora partnerskih NVO.

II. PROJEKTNI REZULTATI I OKVIR RESURSA

	Predvideni učinci	Indikatori učinaka	Indikativne aktivnosti	Inputi
1.	Partnerstvo između javnog i privatnog sektora, za razvoj održivog turizma, između subjekata u području Nacionalnog parka Durmitor kroz realizaciju radionice	<ul style="list-style-type: none"> • Akcioni plan za implementaciju radionice – razvijen i usaglašen • Broj aktivnih subjekata koji učestvuju u radu radionice • Povećan nivo znanja o konceptu održivog turizma • Poboľššan nivo koordinacije i saradnje između subjekata • Usaglašeni zadaci na implementaciji projektnih aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizovati i sprovesti radionicu za otprilike 40 učesnika –subjekata zainteresovanih za održivi turizam sa područja Žabljaka, Plužina i Šavnika • Pripremiti materijal za radionicu • Uraditi izvještaj o radionici uključujući i zadatke za projektne aktivnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronalaženje i regrutovanje jednog međunarodnog konsultanta za domen partnerstva između javnog i privatnog sektora • Pronalažanje i obučavanje tri lokalna predavača za radionicu • Lokacija za radionicu obezbjeđena ljubaznošću opštine ili Nacionalnog parka • Materijal za radionicu osmišljen i urađen– konsultant i predavači
2.	Poboľššanje proizvodstva splavarenja, kroz izgradnju kapaciteta u domenu gostoljubivosti, interpretaciji i bezbjednosti.	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obučenih splavara • Urađen priručnik • Vještine splavara poboľššane • Urađen promotivni letak 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronaći međunarodnog konsultanta • Realizovati obuku splavara • Sastaviti i uraditi priručnik • Uraditi letak - A3, 4+4, papir 120 g., na lokalnim jezicima i engleskom- 1000 primjeraka na svakom jeziku 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronalažanje i regrutovanje međunarodnog konsultanta koji bi pružili pomoć u domenu unaprijedjenja usluga splavarenja • Kreiranje i proizvodnja priručnika • Kreiranje i proizvodnja letka

	Predvideni učinci	Indikatori učinaka	Indikativne aktivnosti	Inputi
3.	Poboljšanje usluga na 2 pješačke staze	<ul style="list-style-type: none"> • Broj obučениh vođiča • Urađен priručnik • Vještine vođiča poboljšane • Urađен promotivni letak • Poboljšana signalizacija duž 2 staze– 5 novih signalnih tabli duž svake staze • Kontakt lista ciljnih međunarodnih organizacija kod kojih lokalne turističke organizacije treba da se direktno reklamiraju 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronaćи međunarodnog konsultanta • Sastaviti i uraditi priručnik • Poboljšati objašnjavanje karakteristika staze, na terenu • Poboljšati i uradi letak - A3, 4+4, papir 120 g., lokalni jezici i engleski - 1000 primjeraka na svakom jeziku 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronalaženje i regrutovanje 1-2 međunarodna konsultanta koji bi pružili pomoć u domenu marketinga, i interpretiranja prirodnih ljepota • Terenski rad na dvije staze – čišćenje staza i instaliranje signalnih tabli – volonteri • Osmisliti i proizvesti signalne table • Kreirati i proizvesti priručnik • Kreirati i proizvesti letak
4.	Realizovati promotivnu manifestaciju – otvaranje poboljšanih atrakcija	<ul style="list-style-type: none"> • Realizovati manifestaciju • Broj učesnika – gostiju • Broj prisutnih tur operatora • Broj prisutnih novinara 	<ul style="list-style-type: none"> • Osmisliti manifestaciju i kviz • Organizacija manifestacije • Pozivnice raznim važnim gostima – političarima, ministarstvima, novinarima, tur operatorima • Proizvodnja promotivnog letka • Proizvodnja postera 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronalaženje i regrutovanje jednog međunarodnog marketing konsultanta da kreira manifestaciju • Ugovor za proizvodnju banera, letaka i postera • Ugovor sa muzičkim bendom i izvođačima • Nagrade za kviz • Unajmljivanje scene i

Predvideni učinci		Indikatori učinaka	Indikativne aktivnosti	Inputi
			<ul style="list-style-type: none"> • Osmisliti i napraviti scenu • Realizacija manifestacije 	ozvučenja
5.	Medijsko praćenje i održavanje web-sajta	<ul style="list-style-type: none"> • Broj distribuiranih saopštenja za štampu • Broj realizovanih pres konferencija • Broj publikacija u lokalnim i nacionalnim medijima 	<ul style="list-style-type: none"> • Izdato sedam saopštenja za štampu • Realizovana tri medijska događaja/prezentacije – za dvije radionice i za manifestaciju 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugovor za update web-sajta i njegovo održavanje • Osveženje i materijal koji se dijeli na pres konferencijama
6.	Razvoj procedura	<ul style="list-style-type: none"> • Procedure razvijene • Urađen strateški dokument za buduće partnerstvo između javno i privatnog sektora, uključujući i opis mogućnost za nove inicijative 	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj modela za buduće partnerstvo između javnog i privatnog sektora u Nacionalnom parku • Razvoj preporuka vezano za procedure za izdavanje ugovora pružiocima usluga 	<ul style="list-style-type: none"> • Ugovor za lokalnog konsultanta (advokata) koji bi pripremio ugovore između parka i pružaoca usluga, kao i proceduru za dobijanje licenci za splavarenje • Međunarodni konsultant dizajnira preporuke u pogledu budućeg partnerstva između javnog i privatnog sektora u Nacionalnom parku
7.	Završna radionica	<ul style="list-style-type: none"> • Broj učesnika • Usaglašena vizija budućeg razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizovati i realizovati završnu radionicu za otprilike 40 učesnika – predstavnika subjekata zainteresovanih za održivi turizam • Uraditi materijale za radionicu 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronalaženje i regrutovanje jednog međunarodnog konsultanta iz domena partnerstva javnog i privatnog sektora, koji bi pružio pomoć • Pronalaženje i obuka

Predvideni učinci		Indikatori učinaka	Indikativne aktivnosti	Inputi
			<ul style="list-style-type: none"> • Uraditi izvještaj sa radionice 	tri lokalna predavača <ul style="list-style-type: none"> • Lokacija za radionicu obezbjeđena ljubaznošću opštine ili Nacionalnog parka • Osmišljeni i urađeni materijali za radionicu–konsultant i predavači
8.	Upravljanje projektom	<ul style="list-style-type: none"> • Urađeni materijali • Urađen izvještaj 		
9	Studija/procjena barijera	<ul style="list-style-type: none"> • Urađena studija/procjena barijera razvoju održivog turizma i nalazi podijeljeni relevantnim subjektima 	<ul style="list-style-type: none"> • Za konsultanta/e organizovane najmanje dvije posjete/misije • Presentacija nalaza/preporuka relevantnim subjektima 	<ul style="list-style-type: none"> • Pronalaženje i potpisivanje ugovora sa uvažanim međunarodnim institutom • Priprema sastanaka sa nacionalnim subjektima i donatorima • Međunarodni konsultant(i)/institut prave nacrt studije svrsishodnosti

Međunarodni konsultanti:

1. Partnerstvo između javnog i privatnog sektora - 15 dana – 3 putovanja – dvije radionice i manifestacija
2. Marketing biznis planiranje – 10 dana ukupno – 2 putovanja– obuka i finalizacija publikacija
3. Interpretacija (tumačenje prirodnih atrakcija)– 10 dana ukupno – 2 putovanja – obuka i finalizacija publikacija
4. Splavarske usluge i bezbjednost – 5 dana – 1 putovanje – obuka

Trajanje projekta: 10 mjeseci

Ukupni troškovi ulaganja:

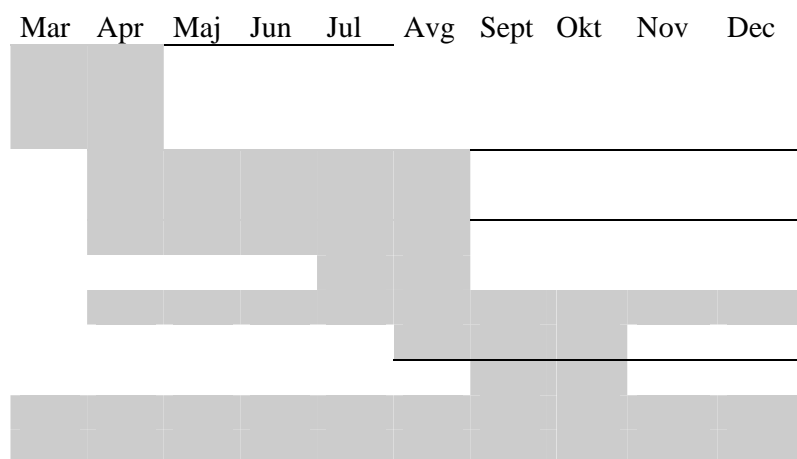
Podrška UNDP-a:

Ukupni budzet projekta: 200,000 US\$

Vremenski okvir projekta

Aktivnost/ mjesec

1. Partnerstvo između javnog i privatnog sektora, za razvoj održivog turizma, između subjekata u području Nacionalnog parka Durmitor kroz realizaciju radionice
2. Poboljšanje proizvoda- splavarenja, kroz izgradnju kapaciteta u domenu gostoljubivosti, interpretacije i bezbjednosti.
3. Poboljšanje kvaliteta usluga na 2 pješačke staze
4. Realizovati reklamnu manifestaciju – otvaranje poboljšanih atrakcija
5. Medijsko praćenje i održavanje web-sajta
6. Razvoj procedura
7. Završna radionica
8. Upravljanje projektom
9. Studija/procjena barijera

Angažovanje uvaženog međunarodnog instituta i priprema studije/procjene biće realizovana paralelno sa ovim aktivnostima.

III. UPRAVLJAČKI ARANŽMANI

III.A. Institucionalni aranžmani

Prvi i direktni učesnici u projektu i korisnici projekta su javno preduzeće Nacionalni parkovi iz Podgorice i Nacionalni park Durmitor. Sve aktivnosti će prvo biti usaglašene i “odobrene” od njihove strane.

Ministarstvo Zaštite okoline i uređenja prostora i ministarstvo turizma kao i Nacionalna turistička agencija će biti redovno informisani o procesu implementacije a takođe će biti uključeni u razvoj i buduću primjenu procedura i strategija koje će generisati ovaj projekat.

III.B. Ulaganja vlasti u projekat

Vlada Crne Gore će za projekat obezbjediti odgovarajuće opremljenu prostoriju za sastanke, a snosiće i operativne troškove Vladinog osoblja koje će biti uključeno u projekat (telefonske linije i internet konekcija, kancelarijski materijal, transport, dnevnicke itd.).

Opštinske vlasti će za projekat obezbjediti prostorije za sastanke, lokalni transport, komunikacije, opremu i pokriće operativne troškove opštinskog osoblja koje će biti uključen u projekat.

III.C. Modalitet realizacije projekta

Kancelarija za vezu UNDP-a će direktno rukovoditi projektom.

Svaka aktivnost će biti “ugovorena” sa lokalnim subjektima ili koalicijom subjekata koji će raditi direktno sa projekt menadžerom (iz UNDP-a) i međunarodnim konsultantima. Ovi lokalni “obrađivači” će biti domaćini ovih aktivnosti i oni će ih koordinirati. Ovakav pristup će obezbjediti izgradnju kapaciteta kod lokalnih subjekata.

Projekat će biti implementiran uz aktivnu saradnju svih subjekata na nacionalnom i lokalnim nivoima.

Međunarodni konsultanti će direktno izvještavati projekt menadžera u UNDP u Podgorici.

Projekat će svoje aktivnosti koordinirati sa poslovima/aktivnosti koji se sprovode u okviru programima drugih donatora– USAID, Evropske agencije za rekonstrukciju i razvoj, itd. a biće razmotrena i mogućnost realizacije zajedničkih aktivnosti.

III.D. Rizici i pretpostavke

Postoji nekoliko rizika i pretpostavki koje se moraju uzeti u obzir tokom implementacije projekta:

1. Menadžment plan Nacionalnog parka Durmitor nije razvijen u jednom participatornom procesu, pa tako svi korisnici, uključujući i pružaoce usluga još uvijek nisu posvećeni implementaciji pravila i propisa koje je usvojilo rukovodstvo Nacionalnog parka.
2. Vlasništvo nad zemljištem na teritoriji Nacionalnog parka je mješovito (državno i privatno). Ovo može uzrokovati poteškoće u implementaciji menadžment plana u budućnosti. Privatni vlasnici nisu bili uključeni u proces planiranja upravljanjem i njihova svijest o poslovnim mogućnostima vezanim za partnerstvo sa Nacionalnim parkom je nedovoljno razvijena.
3. Postoji značajna potreba za realizaciju jedne široke javne kampanje podizanja svijesti među institucijama, zainteresovanim subjektima i lokalnim zajednicama kako bi se generisalo saznanje da očuvanje prirode nije nikakva restrikcija već naprotiv velika šansa za realizaciju ekonomskih aktivnosti.
4. Nacionalnom parku Durmitor nedostaje tehničko osoblje; tehnička ekspertiza je prisutna samo na nacionalnom nivou. Postoji potreba za razvijanjem ekspertskih znanja kao i razvijanjem kapaciteta bilo u direktoratu Nacionalnog parka bilo među partnerima parka.
5. Legislativa koja reguliše zaštitu prirode se ne sprovodi efektivno u okviru Nacionalnih parkova.
6. Koncept ograničenja prihvatljive promjene nikad nije uvršten u menadžment planove i praksu Nacionalnih parkova.
7. Procedure upravljanja otpadom nisu efikasno organizovane.
8. Ne postoji upravljački okvir i praksa za spasilačkom službom u tom području.
9. Institucionalni okvir turističke industrije je veoma komplikovan. Odnosi i mandati lokalnih turističkih biroa, informativnih centara i lokalnih turističkih savjeta nisu u dovoljnoj mjeri jasni. Ove ustanove ne "pripadaju" na jasan način lokalnim preduzetnicima, što opet predstavlja barijeru za "oslobađanje" njihovog poslovanja.

III.E. Monitoring i evaluacija programa

Biće razvijeni mehanizmi monitoringa, kako na nacionalnom tako i na lokalnim nivoima, i oni će pokazati da li se projekat implementira prema planu i u skladu sa postavljenim ciljevima.

Standardni, UNDP-jev Monitoring - zasnovan na rezultatima, kao i Evaluacioni sistem, će biti primjenjeni u kombinaciji sa, kako obaveznim tako i preporučenim, oruđima monitoringa (izvještavanje, potvrđivanje i učešće). Specifični, mjerljivi, dostupni, relevantni i uočljivi kvalitativni i kvantitativni indikatori će biti nadgledani da bi se utvrdio progres, pružilo rano upozorenje u vezi sa mogućim greškama i identifikovale promjene koje će možda biti potrebne u strategiji i praksi.